

Gregory Ljungberg (1907–1998) bodde nästan hela sitt liv i ett av "trisshusen" vid Bullerbackstigen (Askrike). Han var ingenjör och bitr. direktör i Vetenskapsakademin, aktiv i kommunalpolitiken (Moderat) och i Lidingö hembygdsförening. Han har skrivit bland annat "Lidingö genom tiderna, en berättelse i ord och bild".

Gregory Ljungberg

Med getter som husdjur – matbrist under första världskriget

Ont om mat under kristiden

Det finns anledning att tala lite om kristiden, som starkt satte sin prägel på tillvaron. Det var inte bristen på bränsle och kläder utan framför allt bristen på föda som var problemet. Vi hade även en viss brist under andra världskriget, men få människor torde ha tagit skada då, och egentligen var det väl endast läkarna som hade anledning att beklaga sig över att människor var friska genom att inte få alltför fet och kraftig kost. Annorlunda var det under det första världskriget. Lidingö låg illa till när det gällde matförsörjning. Ransoneringar och transporter var inte så effektiva som vid senare tillfällen. Livsmedlen skulle först till Stockholm och sedan till Lidingö och där distribueras till hushållen. Den föda som producerades på ön räckte inte till. Det är naturligtvis fel att använda ordet svält, men det kan konstateras att man långa perioder ständigt kände sig hungrig.

Även mjölk och stearinljus var ransonerade

Kunskaperna om riktig föda var också sämre på den tiden och olika former av bristsjukdomar förekom. En särskilt svår sak var bristen på mjölk. En familj med tre vuxna och tre barn kunde under de sämsta perioderna endast få en liter mjölk per dag. För vår del fick den hämtas vid Viktoriamejeriet, en allttjämt kvarstående stenbyggnad vid Grönstavägen. Där fick man stå i särskilda köer för mjölk för vuxna och mjölk för barn och sedan bära hem sina skvättar i mjölkhämtaren.

Den mesta maten var ransonerad. Även julljus var ransonerade. Jag minns att jag skickades att hämta ut familjens ranson någonstans i Torsvik, som var ett arbetarområde. Jag band fast den lilla påsen vid sparkstöttingens säte och begav mig hemåt. Men då mötte jag en något större pojke som skulle retas med mig. Han gick i folkskolan och ogillade mig som hade skolmössa med märket "LKS" (Lidingö Kommunala Samskola). Det rådde starka politiska motsättningar i landet och det talades t o m om revolution. Ryssland hade ju gått före 1917!

Nåväl, han kolliderade med sparkstöttingen och jag fick snabbt samla ihop mina ljus och rymma fältet. När jag kommit ett stycke därifrån och räknade ljusen, så var det bara nio kvar av de två dussin som jag hade fått. Min moder blev besviken och tyckte väl att det var en ganska skral ranson för en familjs julfirande.

Getter som husdjur

Men man satt inte med armarna i kors inför kristiden. Man hade husdjur och man bröt mark och odlade. Folk, som hade relativt stora utrymmen, kunde ha egna getter och på så sätt få mjölk, men det var säkert inte utan problem att plötsligt bli ”bonde”,

Jag glömmmer aldrig en syn som fascinerade mig vid Ropsten. Två, som jag tyckte, tanter (förmodligen var de unga fruar) skulle från Ropsten föra hem en get över Lidingöbrons något skrangliga träplankor. Geten var genstörig i största allmänhet och föreföll inte utan skäl känna misstro inför bron. Men den ena damen hade en lina till något som liknade ett hundhalsband kring getens hals och i den drog hon efter bästa förmåga. Bägge damerna var iförda långa kjolar efter tidens mode. Den andra damen hade dessutom ett parasoll och med spetsen petade hon geten i baken för att få honom att gå framåt.

Lidingö Getförening

De, som inte kände sig kapabla att ha egen get, kunde mot en viss grundslant vinna inträde i Lidingö Getförening. Detta innebar att man kunde få köpa getmjölk till ett pris av 1:50 per liter. Ett mycket högt pris om man jämför med att mjölken, i varje fall före kriget, hade kostat ungefär en tiondel. Men på det sättet slapp man från getherden möda att hålla reda på de bångstyriga djuren. De hade en stor förmåga att smita i väg, placera sig högst uppe på bergknallarna och där avteckna sig mot himlen. När man skulle försöka infånga getterna hade de försvunnit till nästa bergknalle.

Grisar, höns och kaniner ganska vanliga

Andra, mindre spännande, husdjur var grisar och höns och de förekom lite varstans i trädgårdarna. Ännu vanligare var att ha kaniner. Barn som var i den rätta åldern blev experter på dessa djur och kände till alla möjliga raser och också regler för hur man skulle sköta dem. På sommaren gick det ju an, men vinterfodret var ett problem. Man tillgrip den gamla metod som kallas hamling, dvs. man samlade grenar och löv och torkade dem och förvarade dem på vinden eller i andra utrymmen. Föräldrarna förtjusning över kaninerna var ofta måttlig. När ett slaktat djur skulle ätas växte tuggorna av det sötaktiga köttet i munnen. Då var det lugnare att skaffa sig en kolonilott och odla potatis. Man fick dock räkna med risken att sättpotatisen kunde bli uppgrävd och stulen.

Maskrosrötter som kaffe

Som ett exempel på hur kristiden påverkade folk kan följande berättas. Min moder och hennes kamrat skulle samla maskrosrötter för att rosta till kaffe. De begav sig då till den stora ängen framför Grönsta prästgård där det fanns gott om maskrosor och började gräva. Synen måste väl ha tätt sig ganska lustig med två damer med långa kjolar stående och petande i den leriga åkern efter maskrosorna. Så uppfattades det emellertid inte av Grönstas arrendator Bergsten som kom springande och förklarade med bestämd röst att maskrosrötterna var hans och de fick inte tas av någon annan. Min moder och hennes väninna fick alltså lomma hem och när de berättade vad som hänt, så skrattade visserligen min fader men själv kände jag ett obehag över att min moder hade blivit ertappad som tjuv på kyrkans mark. Jag var också klasskamrat med arrendatorns son, Folke Bergsten.

Klipp Ur Lidingöboken 1994, "Barn- och ungdomsminnen från 1910- och 1920-talens Lidingö.